

goče dobiti podatke o posameznih alpinistih, o posameznih gorah, stenah, smereh, pa tudi o trenutnih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na delovanje morebitne odprave (ekološki pogoji, cene, politični položaj in podobno). Prek računalniškega sistema so povezani s podobnimi bazami podatkov po vsem svetu.

Glede na to, da PZS še ni vrgla puške v koruzo, in glede na zadnje pogovore z občino Jesenice in domačini v Mojstrani, ki skrbijo za Triglavsko zbirko, bi veljalo temeljito razmisliti, kakšen gorniški muzej si pravzaprav želimo. Da je tudi s skromnimi finančnimi možnostmi mogoče ustvariti sodobno, strokovno ustrezno in zanimivo muzejsko zbirko, nam dokazuje Kobariški muzej. Dokazuje tudi, da je pravilno zastavljeno delo takšne ustanove lahko tudi komercialno uspešno. Tako obsežne ustanove, kot je Italijanski narodni muzej gornišva, Slovenci zlepa ne bomo imeli. Dobro pa bi bilo, če bi se zgledovali po načinu, kako naši sosede gornišvo obravnavajo: kot del narodove kulture, kot del načina življenja ljudi, vezan na določeno naravno okolje.

Ne le, da sodijo slovenski alpinisti že nekaj časa v svetovni vrh, tudi naše kulturno izročilo alpskega prostora je izjemno bogato, da o naravnih bogastvih naših gorā niti ne govorimo. Vse to si zasluži pozornost in nas lahko predstavlja tudi navzven.

Turinski gorniški muzej ima vsako leto 60 do 70.000 obiskovalcev, tako ali drugače pa je muzej udeležen še v desetinah prireditev po vsej Italiji od potujočih razstav do video-projekcij, predavanj, televizijskih in radijskih oddaj, celo tekmovanj v športnem plezanju (kjer strokovnjaki muzeja z veseljem pomagajo organizirati prikaz starih plezalnih tehnik, pri čemer se gledalci seveda imenitno zabavajo). Direktor muzeja **Aldo Audisio** se čvrsto drži stališča, da je gornišvo predvsem kulturni pojav, vpet v utrip vsakodnevnega življenja.

Tako je zastavljena vsa dejavnost muzeja, ki je prav zato zares vreden ogleda. Česa podobnega bi si, pa čeprav v manjšem obsegu, gotovo želeli tudi pri nas.

PREČENJE OSTENJA VELIKE MOJSTROVKE IN TRAVNIKA

UROŠEVE POLICE IZ LETA 1940

UROŠ ŽUPANČIČ

*V prejšnji (majski) številki Planinskega vestnika smo napisali, da bomo na straneh tega glasila ob vsem drugem začeli razkrivati tabuje, ki so bili doslej »svete krave« našega planinstva. Še preden je letošnja majska številka PV izšla, nam je **Martin Šolar** z Bleda poslal (doslej verjetno še neobjavljeno) reportažo o enem od velikih podvigov slovenskega alpinizma do začetka druge svetovne vojne, ki jo je spisal **Uroš Župančič**, za marsikoga sporna osebnost slovenskega alpinizma: ohranil je nekatere prijatelje, velik del »uradnega« slovenskega planinstva pa ga v slovensko gorniško zgodovino ni zapisal s prav lepimi besedami in črkami, čeprav je bil Uroš velik slovenski plezalec.*

Takole v spremnem pismu piše Marjan Šolar: »Bliža se obletnica smrti Uroša Župančiča (31. maja 1992).

*O Urošu posebno zadnje leto zelo veliko premišljam in **Dušan Vodeb** iz Maribora mi pri tem veliko pomaga. Prepričan sem, da je lik Uroša kot človeka, gornika, esteta, Ratečana, Skalaša in reševalca premalo obeležen.*

*Pod roke mi je prišel originalni Urošev opis prečenja Mojstrovke in Travnika v letu 1940, ki ga je opravil skupaj z **Miranom Cizljem** in **Dušanom Vodebom**. Zdi se mi, da je med nje-*

govimi številnimi pisanji v vsem najbolj njegov, resnično Urošev.

Z Dušanom Vodebom sva mnenja in želiva, da bi ta opis za obletnico Uroševe smrti našel mesto v Planinskem vestniku. Po izjavi D. Vodeba menda še ni bil nikjer objavljen. Tudi opisano prečenje zelo dolgo ni bilo ponovljeno. Uroš sam me je pred leti priganjal v ponovitev. V knjižici »Plezalni vzponi - Vzhodne Julijske Alpe« je to prečenje na strani 168 opisano s skupimi šestimi vrsticami.

V opisu je podčrtanih nekaj stavkov, ki so edinstveno samo Uroševi. Prepričan sem, da ga je, Uroša namreč, pri sestavljanju tega opisa motivirala bližina rojstnih Rateč ter prijateljstvo do Dušana Vodeba in Mirana Cizlja. Prav z objavo tega zapisa pa bi se Dušanu Vodebu slovenska planinska javnost lahko opravičila za spodrsrlaj, da v knjigi »Stoletje v gorah« sploh ni omenjen kot Urošev prijatelj in splezalec. Menim tudi, da bi bilo v uvodniku treba izreči ostro obsodbo tistim, ki so razbili spominsko ploščo Miranu Cizlju v Martuljku.

Datuma na tem izvirnem zapisu Uroša Župančiča ni. Smatram pa, da je nastal okoli leta 1965, torej v času Uroševega treznega umika iz sveta težavnega plezanja v svet spominov na to in na pota, ki jih najlepše ponazarja njegova in Vodebova - kdor jo je v celoti doživel -

edinstvena gorniška pot Planica-Pokljuka (PP).
Gorniški pozdrav - Marjan Šolar.«

Z veseljem seveda objavljamo zapis o tem alpinističnem podvigu, tudi zato, ker se v njem Uroš Župancič kaže kot lirična duša in gornik, ki je bil z dušo in srcem navezan na ta svoj gorski svet strmega skalovja. V dveh delih bomo v celoti objavili dramaturško lepo zgrajeno alpinistično reportažo, ki doseže - kot velevajo zakonitosti dramaturgije - vrhunec v drugem delu. (Op. ur.)

SKORAJ NEPRISTOPNE STENE TRAVNIKA

Nazaj me vabijo spomini v dni, ko smo z Miranom in Dušanom plezali po Planici.

Ne meni samemu, tudi drugim, ki ljubijo silne in lepo izoblikovane stene, pomenijo gore Planice - veliko. Nenehoma, v pripeki poletnega sonca in v strupenem mrazu ledenih zim, sem te stene z dopadanjem opazoval in občudoval. Četokrat sem se povzpel na prijetno in razgledno počivalo, visoko pod pečmi Ponc, od koder sem jih gledal v žaru jutranjega sonca ali v večerih, ko jih je zlatila večerna zarja.

Prečuden je ta mogočni skalni svet, ki krasi južno stran Planice. V »Našem alpinizmu« je napisano: »Strme in gladke, skoraj nepristopne stene Travnika. Tu v teh gorah je izražena vsa veličina naših sten, ki se pno v razih in robih prek polic do samega neba.« Zdi se mi, da nikjer drugje nisem videl tako mogočno izražene veličine. Veliko drznih domačih in tujih alpinistov si je znalo v teh stenah narediti velik dan. Najboljši med njimi, **Debelakova, Jesihova, Čop, dr. Prevc** in drugi so tu preko izvedli v svojih najboljših letih prvenstvene vzpone. Posebne značilnosti teh drzno izoblikovanih sten so markantni razi in police, ki pridejo tu do popolnega izraza. Vedno, ko sem jih opazoval, sem se nehote spomnil Vodnikovega stiha. »Sklad na skladu se dviguje...« Ozki drobni okrajki polic in gred vodijo skozi Planiške gore, grede so se zarezale med same navpične stene. Ob novem snegu se ti zde te stene, kakor da bi se po policah okrasile z zastavami. Tudi meni so že zgodaj padle v oči in v razgreto mladostno borbeno notranjost, te police, ki so z robov, prek razov in tokav vodile daleč do nepristopnega srca teh gora, ki jim kraljujeta mogočni Travnik in Jalovec.

STENA IZ GLOBINE DO NEBA

Dolga, dolga leta sem iskal rešitve teh polic. Vodile so od roba do roba, se grezile v brezna in se zopet vile med sijajnimi balkoni, pod temnimi grozečimi prevesami, tik nad skromnimi orjaki, prečile zlebove in tokave nad odlomi, ki so vabili v globine, te pa so se grezile prav do melišč in zelenic Planice.

Vedel sem dobro, da problemi naših gora in sten niso izčrpani le z vsemi možnimi navpičnimi smermi; police so mi vabile drzne misli in vero na uspeh. Nadvse koristno in zabavno se mi je zdelo študirati te police, ki so se vile skozi stene, kjer je pokazana vsa veličina in navpičnost. Prišel sem do spoznanja, da ni vedno samo izhod naprej in navzgor; pogosto se mora tudi najbolj podjeten in borbeno nastrojen človek zateči in sprejeti ponudeno pomoč polic, ki te mnogokrat privedejo do zaželenega uspeha. Police so me pozivale: »Pridi - tu je rob, tam se zožim in preizkušam, tu je odlom, tam se zgubim.« Vse to me je vabilo in mi zbujalo radovednost.

Končno sem rešil vse do poslednjega. Ugotovil sem vstop, smer po kaminu navzdol v steno, in nato po polici, ki je podjetno vodila dalje do roba v grapo, na raz. Le tam sredi Travnika mi je zmanjkalo iznajdljivosti in sapa. Oči so zaman tu sredi stene iskale nadaljni prehod. Polica se je vse do tu tesno in varno vila ob vseh okrajkih in pomolih in mi je bila dober in veliko obetajoč vodnik. Mogočna gora mi je prav tu tesno ob svojem srcu postavila vprašanje in me stavila pred veliko preizkušnjo: »Imaš li pogum?« Tipala je po mojih izkušnjah, izvežbanosti, trmi in preudarnosti. Drznost in podjetnost sta se majali pred veličino teh sten. Tu je tokava - grapa vso silno več kot tisoč metrov visoko steno presekala na dvoje. Police, ki so vodile do tu, so se v grapi prekinile in se nadaljevale na drugem robu. Do tu in zopet dalje je drznim in podjetnim možno sproščeno in prešerno potovati.

Na tej poti sem srečal vsa bogastva, ki ti jih more nuditi bogato obdarjena stena, ki se pne iz globin do neba in ga prebada. Tu preko pa stena ne pusti in daje možnosti le najbolj podjetnim in neustrašenim ter jih preizkuša v njihovi ljubezni.

Odnehal in obupal nisem tako naglo. Spomladi, ko se je v Planici gnetlo in trlo razigranih smučarjev, sem se umaknil v prisoje na svoje gostoljubno počivalo v upanju, da se mi tokrat razjasni poslednja zagonetka teh sten in polic, ki se vijejo prek stebrov in stebričev mogočnega ostenja. Pri poslednjih viharikih pod stenami Ponc sem v pomladnem soncu užival užitke posebne vrste - sam nemoten zatopljen v svoje misli, ki so iskale na nasprotnih stenah, ukovanih v sneg in led prave ledene zime. Nezapadni pogledi na to skalno gmoto so me stetero nagradili.

PLAZ KAŽE POT

Že takrat sem romal in plezal ter se predajal razkošnim užitkom. Plezal sem po policah, kjer sem srečeval cvetne blazinice in se boril s tesnim prostorom pod balkoni, lovil ravnotežje

na pičlo odmerjenih mestih in previdno zma- goval gladke plošče s skupimi prijemi. Vse do tokave sredi stene Travnika sem preplezal, da- lje pa me ni privedla še tako podjetna in drzna misel. Tam sem se vedno ustavil v nemoči človeka, ki v naravi ne more biti nikoli zmago- valec in mora ponižno kloniti pred veličino stvarstva, v katerem so prav gore izraz naj- večje veličine.

O, pač! Proti poldnevu je bilo, ko je pomladno sonce odtajalo na grebenih grozeče snežne opasti; tedaj mi je narava sama rešila tudi to poslednjo nerešeno uganko.

Vseposvodi, po grapah, kaminih in prek plošč, so se spuščali plazci in plazovi ter merili globi- no. Pod stenami so se združili v ogromne sne- žene veletoke, ki so uničevali vse ter prinašali belo smrt.

Meni pa so prav ti plazovi pokazali pot prek onega mesta, kjer do sedaj nisem mogel nikoli preplezati niti v mislih.

Spraševal sem steno in jo nagovarjal.

Bel snežni curek se je tedaj odtrgal na vrhu stene. Globoko brez zastoja jo je premeril do polovice. Tam sredi, kjer je zijala temna z le- denimi svečami okrašena luknja sredi tokave, se je curek za hip ustavil, potem pa se je znova pogнал in bušknil v divjem skoku dalje v brezno - do dna, kjer se je v grapi med Lopami in Kum- ljahom združil v največji plaz, kar jih morejo združiti planiške gore.

Torej pod lopo je prehod, kamor pripelje polica z leve skozi silno severno steno Travnika, ki ni prekinjena, kakor se mi je do tega odkritja ka- zalo! Na polici se je pač snežni curek plaz za hip ustavil, kar mi je dajalo vero v uspeh.

Dobre volje sem s koristno in upanja polno ugo- tovitvijo zapustil gostoljubno in toplo počivalo ter se razigrane volje spustil v Planico, noseč s seboj velik načrt, ki ga moramo čimprej ures- ničiti.

BREZ UPANJA NA USPEH

To ugotovitev sem pozneje zaupal **Miranu** in **Dušanu**. Poleti 1940, 14. julija, smo po temelji- tih in smotnih pripravah stali v ranem jutru vrh Velike Mojstrovke.

Ogenj želja nas je gnal spoznati nekaj nedo- živetega. V teh gorah, na teh policah smo hoteli spoznati globino sten in višino, ki prebada nebo. Tam smo hoteli reševati enega od po- slednjih problemov v naših suhih stenah, ki jih ni več na pretek.

Na tej poti kar nismo mogli dohajati svojih želja, ki so podjetno sillle k poskusu. Zavedali smo se v polni meri, da bo ta edinstvena tura zahtevala od nas največjo mero posebnih naporov v pre- ziranju nevarnosti in premagovanju lastnih sla- bosti.

Po robah je tisto leto sredi poletja v noči med 11. in 12. julijem zapadlo nekaj snega, ki je

okrasil grebenske skale s pravim zimskim ivjem. Vrh Velike Mojstrovke smo se podjetno sezuli in spravili iz oprtnikov vse potrebno, kar bi nam utegnilo koristiti v steni. Razgledali smo se po nadaljnji smeri. Navzdol v steno se je grezil kamin. Brez težav smo se spustili ob kli- nih do police, kjer je bil naš prvi cilj.

Z ivjem okrašene skale v severni steni so nas kmalu ohladile, naglo je plahnela vsa podjetna borbenost; mrzav nam je jel ponujati ledeno roko in z nami govoriti ukazovalno. Spodaj na polici, ki je bila v svoji skromnosti zasnežena, smo ugotovili le malo upanja na uspeh: omagali smo; povsod smo srečevali dvom v uspeh ture.

Neradi in neodločno smo se morali sprijazniti z dejstvom, da nam danes pri takih razmerah ne bo uspelo. Težko smo se ločili od police in sple- zali navzgor skozi kamin z obljubo, da pridemo še - in sicer prav kmalu.

Takoj drugo soboto nas je dvignilo znova. Sredi poletja, ko so bili dnevi najdaljši, ko so se večerne zarje pozdravljale z jutranjimi, nas je gnala mladostna sla, da poskusimo tudi taka dejanja, v katera smo kljub zagnanosti dvomili. 21. julija smo se spustili z grebena zopet skozi vstopni kamin na polico, ki je bila to pot mnogo bolj gostoljubna in radodarna. Vodila nas je rahlo navzdol v steno. Razposajeni in dobre volje smo podjetno napredovali. Na poti smo srečevali globino, ki se je spodaj stapljala z melišči in zelenilom gozdov, nad nami pa so se vzpenjale peči do mirnega neba. (Se nadaljuje)

Slovaki vabijo naše filmarje

Pod direktorskim vodstvom **dr. Gabriele Reč- kove** bodo v slovaškem mestu Poprad nedaleč od Visokih Tater Slovaška planinska zveza IAMES, Slovaški filmski institut in Slovaško ministrstvo za kulturo organizirali od 13. do 17. oktobra letos 1. mednarodni festival gorniških filmov, na katerega s posredovanjem Planinske zveze Slovenije in Planinskega vestnika naj- vpljudneje vabijo vse slovenske gornike, ki se ukvarjajo s snemanjem filmov.

Kot je zapisano v festivalskih pravilih, pridejo v poštev za predvajanje na festivalu igrani, doku- mentarni ali drugačni umetniški filmi, ki se do- gajajo v gorah ali predgorju in ki prikazujejo športno ali vsakdanje življenje v tem okolju, pa tudi samo lepote gorskega rastlinstva in žival- stva.

Na festivalu lahko sodelujejo poklicni ali ama- terski filmarji, vsak z največ tremi filmi, ki so jih lahko pred tem tudi že predstavili na drugih festivalih. Prispelle filme bodo organizatorji raz- vrstili v kategorije »planinstvo«, »plezanje in prosto plezanje, tekmovalno«, »smučanje in alpsko smučanje«, »človekovo življenje v gor- skem okolju«, »znanost iz gorskega okolja« in